

שהיו נהנין מן הגזל. משרבו עוברי עבירה, היו משליכין על הדרכים. אף על פי כן, היו שמחים שהיו מנכשין שדותיהן. התקינו שיהו מבקירין את כל השדה. מניין שהבקר בית דין הבקר? – כתיב: ^ו”וכל אשר לא יבא לשלשת הימים בעצת השרים והוקנים יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה”.

ג,ב

אור לשרים

בתוספתא שקלים א,ג שנו: ... שהפקר בית דין הפקר, ופטור מן המעשרות.

במשנה לא נזכר רק שבידי בית דין להפקיר את השדה, אבל בתוספתא נאמר שהפקר בית דין הפקר ופטור מן המעשרות. לכן הקטעים הבאים מוסבים על תוספתא זו, והירושלמי כדרכו אינו מזכיר את התוספתא, מפני שהתוספתות היו שגורות בפיהם (“עלי תמר”).

שואלים: מניין שהבקר (הפקר) בית דין הבקר? – מניין למדים שיש כוח ביד בית דין להפקיר כל רכושו של אדם? (מה המקור בכתוב לדבר זה?)

כאן התחלת מקבילה בירושלמי פאה ה,א. ומשיבים (בהצעת מקור): כתיב (צריך לומר: ‘דכתיב’, כמו שהוא בדפוס ונציה הבבלי, או שיש למחוק מילה זו והביאו את הפסוק לראיה ללא דיבור הצעה (“אוצר לשונות ירושלמיים”)): – שכתוב (בעניין אסיפת העם על ידי עזרא להיבדל מן הנשים הנוכריות): **”וְכָל אֲשֶׁר לֹא יָבֹא לְשַׁלֵּשֶׁת הַיָּמִים (לסוף שלושת הימים) פְּעֻצַת הַשָּׂרִים וְהַזְקָנִים יִחָרֵם כָּל רְכוּשׁוֹ (חרם לאוצר המקדש) וְהוּא יִבְדֵּל מִקְהַל הַגּוֹלָה (יורחק מן הקהל)”** (עזרא י, ח) – הרי שעזרא ובית דינו היה בידם להפקיר כל רכושו של אדם העובר על דבריהם.

בבבלי יבמות פטב, וגטין לו,ב אמרו: אמר רבי יצחק: מניין שהפקר בית דין הפקר? – שנאמר: **”וְכָל אֲשֶׁר לֹא יָבֹא לְשַׁלֵּשֶׁת הַיָּמִים פְּעֻצַת הַשָּׂרִים וְהַזְקָנִים יִחָרֵם כָּל רְכוּשׁוֹ וְהוּא יִבְדֵּל מִקְהַל הַגּוֹלָה”** (עזרא י, ח) (משמע שבית דין רשאי להחרים רכושו של אדם). – רבי אלעזר אמר מהכא: **”אֵלֶּה הַנְּחָלֹת אֲשֶׁר נְחָלוּ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון וְרָאשֵׁי הָאֲבוֹת לְמִטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל”** (יהושע יט,גא) – וכי מה עניין ראשים אצל אבות? (שהרי הביטוי ‘ראשי האבות למטות’ אינו רגיל ואינו ברור) אלא לומר לך (הביטוי ‘ראשי האבות’ בא ללמד שראשי המטות דינם כאבות): מה אבות מנחילים את בניהם כל מה שירצו, אף ראשים (מנהיגים) מנחילים את העם כל מה שירצו (משמע שראשי העם יכולים להפקיע רכוש של אדם אחד ולתת אותו לאחר).

בירושלמי הובא רק הלימוד של רבי יצחק.

מהכתוב שאמר רבי יצחק אפשר ללמוד רק שיש כוח לבית דין להחרים רכושו של אדם, אבל מהכתוב שאמר רבי אלעזר אפשר ללמוד שיש כוח לבית דין להחרים רכושו של אדם ולתת

מן הכלאים”, אין הכוונה שיש איסור ליהנות מן הכלאים, שהרי כלאי זרעים מותרים אף באכילה, והפירוש הוא שהם נהנו מן הצמחים שאחרים ניכשו (בשבילים) (“תוספתא כפשוטה”). **משרבו עוברי עבירה** – מזמן שהיו מרובים בעלי השדות שלא עקרו בעצמם את צמחי הכלאים שבשדותיהם ועברו על האיסור לקיים כלאים, היו משליכין על הדרכים – היו שליחי בית דין עוקרים את צמחי הכלאים ומשליכים אותם לדרכים, שהיו מפקירים את הכלאים, כדי שלא יהיו בעלי השדות שלא עקרו בעצמם את צמחי הכלאים שבשדותיהם נהנים מן הגזל. **אף על פי כן** – אף על פי שהיו שליחי בית דין משליכים על הדרכים, עדיין היו שמחים שהיו מנכשין שדותיהן – בעלי השדות שלא עקרו בעצמם את צמחי הכלאים שבשדותיהם היו שמחים, מפני שהיו שליחי בית דין עוקרים להם את צמחי הכלאים שבשדותיהם. לכן התקינו – הנהיגו חכמים תקנה, שיהו מבקירין (מפקירים) את כל השדה שימצאו – שיהיו שליחי בית דין מפקירים את כל השדה שימצאו בה כלאים, שיש כוח ביד בית דין להפקיר כל רכושו של אדם כעונש וכקנס.

בתוספתא שקלים א,ג שנו: בחמישה עשר בו (באדר) שלוחי בית דין יוצאים ומפקירים את הכלאים (עוקרים את הכלאים ומשליכים אותם לדרכים), שהפקר בית דין הפקר, ופטור מן המעשרות (הזוכה בעקור שהושלך לדרכים – פטור מן המעשרות, כזוכה מן ההפקר).

מן הגרסה שבתוספתא “מפקירים את הכלאים” (שלא כמו במשנה: “מפקירים את כל השדה”) מוכת, שהברייתא הזו נשנית אחרי שרבו עוברי עבירה, שהיו שליחי בית דין עוקרים את הכלאים ומשליכים אותם לדרכים, ועדיין לא הפקירו את כל השדה (“תוספתא כפשוטה”).

בבבלי מועד קטן ו,ב אמרו: תניא: בראשונה היו (שליח בית דין) עוקרים (את צמחי הכלאים) ומשליכים לפני בהמתם (של בעלי השדות), והיו בעלי בתים שמחים שתי שמחות: אחת – שמנכשים להם שדותיהם, ואחת – שמשליכים לפני בהמתם. התקינו שיהו עוקרים ומשליכים על הדרכים. ועדיין היו שמחים שמנכשים שדותיהם. התקינו שיהו מפקירים כל השדה כולה.